

Akademisering på avvägar?

Utbildning och forskning i krigsvetenskap vid Försvarshögskolan

av Håkan Edström och Magnus Petersson

NÄR FÖRSVARSHÖGSKOLAN, FHS, inrättades som statlig högskola den 1 januari 2008, erhöles generell examensrätt på grundnivå och examensrätt på avancerad nivå (dock endast magisterexamen) i ämnena krigsvetenskap och statsvetenskap.

Det avgörande skälet till att skolan erhöles examensrätt på avancerad nivå i just krigsvetenskap var att detta ämne var, och alltså är, kärnämnet i den officersutbildning som utgör FHS existensberättigande. Ämnet är det viktigaste uttrycket för den överordnade ambitionen att "förvetenskapliga" officersyrket och därför måste det få examensrätt på avancerad nivå om det skulle vara meningsfullt att inrätta FHS som en högskola. Detta trots att alla med åtminstone någon insyn i verksamheten rimligen insåg att krigsvetenskap var i det närmaste helt outvecklat som högskoleämne, att det fanns stora brister avseende lärarkompetens i ämnet och att skolan generellt sett hade mycket dåliga förutsättningar att rätta till dessa brister genom att utveckla en god forskningsmiljö. FHS hade med andra ord små möjligheter att på ett trovärdigt sätt genomföra det uppdrag som skolan ansökt om och som givits av statsmakterna i lagar och förordningar: högskolemässig utbildning och forskning i krigsvetenskap.

Då detta påpekades förnekades och trivialiserade FHS:s skolledning till stor del problemen och målade upp en långt ljusare bild. Skolans företrädare argumenterade också för att krigsvetenskapen var nytt som högskoleämne i Sverige och att man därför inte kunde ställa samma krav på det som på andra ämnen:

Det tar tid att bygga upp en egen bas med kvalificerade lärare. Initialt behöver disputerad personal från närliggande ämnen lånas in, liksom utländska professorer i krigsvetenskap. Samma förhållande gäller för andra nystartade ämnen i högskolevärlden. Ett jämförbart exempel är ämnet omvårdnad.¹

En invändning mot detta sätt att resonera är att lagarna och förordningarna inte tar hänsyn till hur gammalt ett visst ämne är. Någon respittid *efter* examensrätten erhöles inte.

En central fråga är hur som helst hur högskolemässig forskningen och utbildningen i krigsvetenskap är idag, fem år efter det att examensrätten erhöles. Hög kvalitet i forskning och utbildning är en förutsättning för nuvarande examensrättigheter, och nu när skolledningens ambition är att söka examensrätt även på forskarnivå blir detta ännu viktigare att leva upp till. Tyvärr finns tecken på motsatsen till högskolemässighet inom krigsvetenskapen.

Exempelvis har det fåtal officerare som genomgått forskarutbildning inte tagits om hand på ett sätt som gör att de har valt att stanna på FHS eller ens i Försvarmakten (FM). Enligt en utredning som gjordes av FM 2011, var det endast två av de totalt 14 individer som genomgått forskarutbildning som arbetade i FM.²

Men hur ser bilden ut, mer generellt? I den här artikeln försöker vi att utifrån dokument, statistik och andra data som ställts till vårt förfogande beskriva hur utbildning på avancerad nivå och forskning bedrivs inom krigsvetenskapen idag. Därefter diskuterar vi den förbättringspotential som vi anser finns.³

Utbildningen i krigsvetenskap på avancerad nivå

Helt centralt i all högskoleverksamhet är att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund, att det ska finnas ett nära samband mellan forskning och utbildning samt att vetenskapens trovärdighet och god forskningssed ska värnas.⁴

Den sista av dessa tre principer, att värna vetenskapens trovärdighet och god forskningssed, har FHS misslyckats med hittills. Bagatelliseringen av, och den bristande hanteringen rörande, Nils Marius Rekkedals 30-åriga forskningsfusk är den främsta orsaken till detta. Som Kristian Gerner, en av dem som på Vetenskapsrådets uppdrag granskade Rekkedals forskningsgärning, uttrycker det: ”Försvarshögskolans ledning har missuppfattat sin roll att främja god forskning och god vetenskaplig sed i det svenska forskarsamhället.”⁵

Men i vilken utsträckning lever då FHS upp till de första och andra principerna, att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och att det ska finnas ett nära samband mellan forskning och utbildning?

Forskningens och vetenskapens särställning i högskolornas verksamhet uttrycks genom progressionen i utbildningen. Ju mer avancerad utbildningen är, desto högre grad av forskningsanknytning krävs. På *grundnivå* ska bl a, enligt Högskolelagen (HL), utbildningen utveckla studenternas förmåga att söka och värdera kunskap på vetenskaplig nivå, på *avancerad* nivå ska bl a studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet samt forsknings- och utvecklingsarbete utvecklas, och på *forskarnivå* ska bl a utbildningen ”utveckla de kunskaper och färdigheter som behövs för att självständigt kunna bedriva forskning”.⁶

Om utbildningen och forskningen på en högskola ska vara högskolemässig måste man o huvuddelen av lärarna som undervisar och forskar förstå vad forskning är och själva kunna forska, d v s vara forskarutbildade. Det kan finnas skäl att anställa icke forskarutbildad personal, t ex yrkeslivsrepresentanter, som lärare, men dessa är då att betrakta som undantag som ska ge speciella infallsvinklar i utbildningen. Regeln är emellertid att personalen på en högskola antingen genomgår forskarutbildning (doktorander) eller har genomgått forskarutbildning (lektorer och professorer).

Kvalitet i högskolornas verksamhet mäts mot högskolans regelverk, framför allt mot kraven i HL och målen i de examensbeskrivningar som finns i högskoleförordningen (HF). Målen i examensbeskrivningarna i HF uttrycks i termer av kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt. I det följande gör vi en sådan granskning avseende krigsvetenskap på avancerad nivå genom att:

- jämföra ambitionsnivån avseende *lärandemålen* i kursplanerna med målen i examensbeskrivningarna i HF,
- undersöka i vilken utsträckning *kurslitteraturen* är forskningsanknuten, och
- undersöka vilka förutsättningar *lärarna* i ämnet har att forskningsanknyta undervisningen (d v s i vilken grad de är forskarutbildade och/eller prövade i ämnet).

Innan granskningen görs finns det skäl att klargöra att all utbildning på avancerad nivå i krigsvetenskap är uppdragsutbildning, d v s genomförs på FM:s uppdrag. Uppdragsutbildning är en relativt ovanlig företeelse i högskolan och den bedrivs i princip alltid som en liten del och en bi-produkt av den ordinarie utbildningen. Uppdragsutbildning ger per definition inga högskolepoäng men den som genomgått sådan utbildning har rätt att tillgodoräkna sig utbildningen som högskoleutbildning.⁷

Tanken är alltså att uppdragsutbildning ska vila på den standard och den kvalitet som ordinarie utbildning utgör – samma kvalitetskrav gäller för uppdragsutbildning som för ordinarie utbildning – men detta är alltså inte möjligt eftersom det inte startats någon ordinarie utbildning i krigsvetenskap på avancerad nivå. Det finns m a o inget att ”mäta” uppdragsutbildningen mot, och detta är troligen ett problem som ännu inte har uppmärksammats tillräckligt mycket inom krigsvetenskapen.

Lärandemål

Magisterexamen är en generell examen i den svenska högskolan. Målen definieras i HF.⁸ I lärandemålen tas det fasta på i vilken omfattning fenomen, snarare än specifika kontexter, sätts i centrum för lärandet

på avancerad nivå och detta ligger också i linje med forskning på området.⁹ Självständigt tänkande, analys, syntes, (ut)värdering, bedömning, skapande och problemlösning, samt förmågan att kunna redogöra för egna slutsatser, är nyckelord som bör återfinnas i lärandemål på avancerad nivå. Målen bör utgå från förståelse och kritiskt förhållningssätt snarare än förklaring och återupprepning. Detta är emellertid endast delvis fallet i kurserna i krigsvetenskap på avancerad nivå.

I Krigsvetenskap ges 14 kurser på avancerad nivå inom ramen för Högre stabsofficersutbildning (HSU) 2012–2014 samt en fristående kurs, Högre operativ chefskurs (HOPCK), som även den utgör uppdragsutbildning för FM. Målformuleringarna för dessa kurser utgår regelmässigt från de *rubriker* som definieras i HF (kunskap och förståelse, färdighet och förmåga samt värderingsförmåga och förhållningssätt), men endast cirka hälften når, enligt vårt förmenande, upp till de *krav* man kan ställa enligt resonemangen ovan.

Det ska dock sägas att förhållandena synes ha blivit bättre över tid. När det gäller de ”äldre” (2010–2012) krigsvetenskapliga kurserna bedöms endast en tredjedel nå upp till kraven. Gemensam nämnare för de kurserna som endast delvis når upp till kraven är att ”förklara” ges företräde före ”förståelse” medan över hälften av målen är deskriptiva och förklarande i sin natur i de kurser som knappt når upp till kraven. Dessutom är målen ofta korthuggna och utvecklar inte hur t ex den förklarande dimensionen skall kopplas till och bidra till ökad förståelse.

Litteratur

Som framgått ovan krävs för att examen på avancerad nivå att den studerande upp-

visat insikt i aktuellt forsknings- och utvecklingsarbete. Ett sätt att uppnå detta är genom kurslitteraturen. I forskning om kurslitteraturens roll i högskoleutbildning understryks att det gäller att finna en bra balans mellan kvalitet och kvantitet, så att inte studenterna ”överbelastas”. Vidare är det viktigt att litteraturen är modern och viktigast av allt är att den är forskningsbaserad.¹⁰

För att avgöra om litteraturen är forskningsbaserad har vi valt att konsultera *Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste* (NSD), eller mer precist dess *Database for statistikk om høgre utdanning* (DBH). I systemet används tre nivåer för att beteckna graden av vetenskaplighet. Den högsta nivån (2) står för förlag ”med høyest internasjonal prestisje”, den näst högsta nivån (1) står för ”ordinære” vetenskapliga förlag och den lägsta nivån (-) betecknar förlag ”som er vurdert til å ikke være vitenskapelige”. Detta rör sig främst om publikationer såsom ’instituttsierier, populærvitenskapelige eller formidlingsrettede kanaler [d v s förlag], kulturtidsskrifter, bransje/fagblader etc.”¹¹ Detsamma gäller förstås också konferensbidrag och liknande, som inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning – dit krigsvetenskapen räknas – betraktas som pre-publikationer.¹² Doktorsavhandlingar anses emellertid motsvara kraven på forskningsbaserad litteratur oavsett om de är publicerade eller ej och, om de är publicerade, oavsett förlag, eftersom kvalitetssäkringen då skett inom ramen för ett universitet.

Mot bakgrund av dessa kriterier kan det konstateras att av den kurslitteratur som används i utbildningen på avancerad nivå i Krigsvetenskap är cirka en tredjedel (57 av 164 titlar) forskningsbaserad (d v s nivå 2, nivå 1 eller doktorsavhandlingar). Den andra tredjedelen (55 titlar) är myn-

dighetsproducerad och omfattar t ex reglementen och doktriner. Den sista tredjedelen (52 titlar) omfattar litteratur som publicerats vid antingen förlag av otillräcklig vetenskaplig kvalitet eller förlag som inte återfinns i NSD-systemet.

Det bör också noteras att ett flertal titlar i Krigsvetenskap används vid fler än en kurs. Detta är inte ett problem i sig, om användningen av kurslitteraturen har olika syften eller tillämpar olika perspektiv. Det finns emellertid starka skäl att tvivla på att så är fallet i kurserna i krigsvetenskap.

Lärarkompetens

Att lärare i högskolan ska vara såväl pedagogiskt som vetenskapligt skickliga är en självklarhet och det framgår tydligt av högskolans regelverk. I forskning om lärarkompetens i högskolan framhålls också att lärarna ska vara ämnessakkunniga.¹³ Målet med forskningsanknuten undervisning är, enligt Elmgren och Henriksson, att ”studenterna får ett mer vetenskapligt förhållningssätt”. Det är därför näst intill en förutsättning att ”läraren diskuterar sin egen forskning och ger inblickar i livet som forskare”.¹⁴ Graden av forskarutbildade, ämnessakkunniga lärare anses alltså allmänt vara ett viktigt kvalitetsmått i högskolan.

År 2007 var endast sex av cirka 80 lärare inom krigsvetenskap forskarutbildade, och ingen av dessa var prövade mot lektors- eller professorstjänster i krigsvetenskap. Detta innebär inte automatiskt att de inte var ämneskunniga, men det kan konstateras att endast en av dem hade genomgått forskarutbildning i krigsvetenskap. Idag (mars 2013) är siffran elva forskarutbildade av cirka 80 lärare, varav fyra är prövade mot lektors- och en mot professorstjänst

i krigsvetenskap. Detta är en stor ökning, men vad betyder den?

I förhållande till antalet studenter på avancerad nivå, omkring 70, är elva forskarutbildade lärare inte få, men om man räknar med att dessa ska kvalitetssäkra all utbildning i krigsvetenskap också på grundnivå, totalt knappt 400 studenter, så blir bilden en annan.¹⁵ Och, än viktigare, det är fortsatt en mycket låg andel av lärarna, ungefär en tiondel, som är forskarutbildad, och en ännu lägre del, ungefär en tjugondel, som är sakkunnigprövad inom ämnet. Dessutom undernyttjas dessa lärare som kursansvariga och examinatorer. Ingen av de som prövats mot lektorat eller professorstjänst i krigsvetenskap är tidigare kursansvarig eller examinator i någon av de 15 kurser som ges på avancerad nivå i krigsvetenskap. Den ende av lärarna som genomgått forskarutbildning (pedagogik) är kursansvarig för en kurs och examinator för sex kurser. Övriga 14 kursansvariga och 9 examinatorer saknar alltså forskarutbildning.

Sammanfattning utbildning

Genom att se på lärandemål, litteratur och lärarkompetens på kurserna i krigsvetenskap på avancerad nivå kan man alltså konstatera dels att möjligheterna är små att bedriva högskolemässig utbildning i ämnet på avancerad nivå, dels att förutsättningarna knappast förbättrats under de fem år som FHS har haft på sig sedan examensrätt på avancerad nivå erhöles. FHS har fortfarande inte gjort "hemläxan", trots att detta hävdades av skolledningen redan 2007.¹⁶

Men hur förhåller det sig då med forskningen? Eftersom utbildningen inte genomförs av forskarutbildad personal i någon större utsträckning, särskilt inte de som sakkunnigprövats i ämnet, kan man kan-

ske förvänta sig att forskningen i stället utförs av dessa lärare. Så är dock inte fallet, som vi ska se.

Forskningen i krigsvetenskap

Forskningen inom ämnet Krigsvetenskap finansieras i huvudsak på två sätt; genom *uppdrag* från FM och regeringen samt genom *anslag* från regeringen. Vad gäller den förra inkomstkällan så sker den absoluta merparten av verksamheten inom ramarna för FM:s Forskning och Teknikutveckling (FoT). I vissa fall berörs Krigsvetenskap även av den verksamhet som faller under forskning och analysstöd för regeringens behov (Forbe). Vad gäller den andra inkomstkällan så kommer den största andelen från Försvarsdepartementet inom ramarna för det som benämns "forskning och utveckling, övergripande ämnesansvar för officersutbildningens ämnen samt till finansiering av forskarutbildning inom officersutbildningens centrala ämnen."¹⁷ I tillägg kommer medel för "forskning och forskarutbildning" från Utbildningsdepartementet.¹⁸

I grova termer, med utgångspunkt i tilldelningen för 2013, så handlar FoT om ca 20 miljoner kronor/år, Forbe om ca 6 miljoner kronor/år, ämnesutveckling från Försvarsdepartementet om ca 49 miljoner kronor/år och ämnesutveckling från Utbildningsdepartementet om ca 8 miljoner kronor/år. Dessa dryga 80 miljoner fördelas efter olika principer bland högskolans olika ämnen, däribland krigsvetenskap. I genomsnitt tilldelades ämnet under perioden 2007–2012 årligen ungefär 25 miljoner kronor.

Problembilden rörande forskningen handlar här om två frågor: *vem* som utfört forskningen och *hur* forskningsmedlen fördelats bland personalen.¹⁹ Den personal

som givits i uppdrag att utföra forskningen kan delas in i tre kategorier: medarbetare utan forskarutbildning, personal som avlagt forskarexamen eller som doktorerar i andra ämnen än krigsvetenskap, och slutligen medarbetare som sakkunnigprövats i, eller doktorerar i, ämnet. När det gäller fördelningen av medlen har vi ansett att mindre än 300 timmar per medarbetare och år inte räcker för att utföra någon mer substantiell forskningsverksamhet.

För att besvara båda dessa frågor har vi studerat data i det ekonomisystem som FHS använder under åren 2007–2012 och på så sätt fått en totalsammanställning som omfattar drygt 160 personer och närmare 150.000 forskningstimmar. Först redovisas resultaten rörande uppdragsforskningen och sedan resultaten rörande anslagsforskningen.

Uppdragsforskningen

Under åren 2007–2012 tilldelades totalt 49 medarbetare 32 000 timmar forskningsmedel från de krigsvetenskapliga FoT-uppdragen. De 27 som saknade forskarutbildning upparbetade 51 % av forskningstiden, de 12 som inte sakkunnigprövats i krigsvetenskap 29 % av forskningstiden, medan de 10 som sakkunnigprövats eller doktorerade i krigsvetenskap tilldelades resterande 20 %. Tidstilldelningen varierade från 4 timmar per medarbetare och år till 1 313 timmar per medarbetare och år. Mindre än hälften av den personal som tilldelats tid för FoT-forskning fick mer än 300 timmar.

Den andra delen av uppdragsforskningen, Forbe, är något svårare att bedöma eftersom beställaren inte alltid är intresserad av vilken ämneskompetens forskarna har utan snarare av forskningens sakinhåll. Behoven av krigsvetenskaplig kompetens i

Forbe kan dock under åren 2007–2012 beräknas till knappt 10 000 timmar. Av dessa har 96 % upparbetats av personal som saknar forskarutbildning och 4 % av doktorander i respektive forskare som disputerat eller sakkunnigprövats i krigsvetenskap. Spridningen avseende tid per medarbetare och år varierar mellan 1 timme och 1 290 timmar. I mindre än hälften av fallen fick medarbetarna mer än 300 timmar.

Anslagsforskningen

Forskningsanslagen från Försvarsdepartementet till krigsvetenskapen har omfattat över 100 000 timmar under åren 2007–2012. Personal utan forskarutbildning har upparbetat cirka en tredjedel av dessa timmar, medarbetare som inte sakkunnigprövats i krigsvetenskap cirka en tredjedel och personal som sakkunnigprövats i, eller doktorerade i, krigsvetenskap cirka en tredjedel.²⁰ Spridningen vad gäller timmar per medarbetare och år per varierade från 1 timme till 1 500 timmar. Dryga hälften av den samlade tiden fördelades på medarbetare som fick mindre än 300 timmar.

Forskningsanslagen från utbildningsdepartementet har endast tilldelats krigsvetenskapen sedan 2010. Totalt rör det sig om drygt 3 000 timmar som fördelats bland 14 personer. Cirka 70 % av forskningsmedlen har gått till personal som saknar forskarutbildning, cirka 20 % till medarbetare som förvisso är forskarutbildade eller var disputerade/sakkunnigprövade men inte i krigsvetenskap och cirka 10 % till personal som disputerat och/eller sakkunnigprövats i, eller doktorerade i, krigsvetenskap. Endast i tre av 18 fall tilldelades mer än 300 timmar per medarbetare och år. Ingen av dessa tre fall omfattade medarbetare som doktorerade eller disputerat/sakkunnigprövats i krigsvetenskap.

Sammanfattning forskning

Under perioden 2007–2012 har ämnet Krigsvetenskap tilldelats omkring 150 miljoner kronor för uppdrags- och anslagsforskning. Omräknat i tid motsvarar dessa medel omkring 145 000 forskningstimmar i FHS ekonomisystem. Personal utan forskarutbildning har upparbetat cirka 42 % av dessa timmar, medarbetare som inte genomgått forskarutbildning eller sakkunnigprövats i krigsvetenskap har upparbetat drygt 29 % medan personal som disputerat/sakkunnigprövats i, eller doktorerade i, krigsvetenskap upparbetade knappt 29 %.

Sammantaget har 161 medarbetare upparbetat forskningsmedlen. Huvuddelen av dem, 96 stycken, har dock tilldelats mindre forskningstid än 300 timmar per år och har därmed inte haft möjlighet att utföra några egentliga forskningsuppgifter enligt vår definition.

Forskning kan i och för sig utföras av icke forskarutbildad personal, men då måste denna forskning ske under handledning, och detta är endast undantagsvis fallet här. Dessutom har forskningsmedlen i vissa fall använts till att ”administrera” forskningen trots att de administrativa göromålen rimligen borde anses ingå i de overhead-kostnader som motiverar kostnaden per forskartimme. Det är således inte enbart synen på ”forskare” utan även synen på ”forskning” som är egendomlig inom krigsvetenskapen vid FHS.

Lösningar på problemen

Hur kan då problemen inom krigsvetenskapen vid FHS förklaras? Varför har man inte anställt forskarutbildad personal? Varför har den forskarutbildade personalen inte haft en central roll i forskningen och utbildningen? Varför har inte lärandemål

och litteratur kvalitetssäkrats? Oavsett om det beror på bristande vilja, kunnande eller andra skäl så finns det anledning att peka på åtgärder som skulle kunna lösa problemen. Lösningarna är enklare än vad många förmodligen tror: Gör som alla andra lärosäten, anställ forskarutbildade lärare (lektorer och professorer) som genomgått relevant sakkunnigprövning och ge dessa lektorer och professorer makten över forskningen och utbildningen.

Optimalt för utbildningen i krigsvetenskap vore dessutom om fler forskarutbildade, och i krigsvetenskap sakkunnigprövade, officerare anställdes som lektorer och professorer på viss tid och tjänstgjorde i FM övrig tid. På så sätt skulle både den viktiga kontakten med den militära verkligheten och utvecklingen som lärare och forskare i högskolan garanteras. Förebilder finns i bland annat vårddyrkena, där disputerade läkare, sjukgymnaster och sjuksköterskor med flera ”pendlar” mellan akademien och klinikerna.

Utöver detta behöver kurser i krigsvetenskap, både på grundnivå och på avancerad nivå, öppnas för andra än officersstudenter och officerare. Särskilt viktigt för ämnets trovärdighet är det att uppdragsutbildning inte är den enda utbildningen som ges på avancerad nivå.

En tydlig uppdelning i två avgränsade utbildningskategorier, högskoleutbildning i krigsvetenskap respektive specifik officersutbildning eller -praktik, kunde lösa flera problem samtidigt. De kurser på avancerad nivå som kan ingå i en magisterexamen och som kan genomföras enligt statsmakternas krav på högskoleutbildning skulle ingå i den första kategorin och öppnas upp även för andra studenter än officerare. Den andra kategorin kurser, med stora praktiska inslag och som beställs av FM för officersares specifika behov, kunde även fortsätt-

ningsvis ge högskolepoäng om de definieras som praktik (eller möjligen verksamhetsförlagd utbildning), eller så kunde de vara kurser som inte genererar högskolepoäng. På så sätt skulle FHS minska eller helt och hållet ta udden av den kritik om bristande högskolemässighet som kan riktas mot många av de nuvarande kurserna i krigsvetenskap på avancerad nivå.

Och om det är magisterexamen som FM är ute efter så spelar detta ingen roll, eftersom ”bara” 30 högskolepoäng i huvudämnet behövs för en sådan examen. Detta torde med råge kunna uppfyllas, eftersom detta bara utgör en termin av de fyra man har till förfogande på HSU. Om FHS fokuserade de resurser och den kompetens skolan har på dessa kurser i stället för, som idag, ge kurser som kan generera 120 högskolepoäng i krigsvetenskap på avancerad nivå med mycket skiftande kvalitet vad gäller högskolemässighet, så skulle säkert många problem lösas.

Det finns i sammanhanget även skäl att än en gång påpeka att ämnet krigsvetenskap är det enda ämnet vid FHS, och kanske också inom hela den svenska högskole- och universitetsvärlden, som inte är organiserat inom en och samma institution. Detta gör att det inte finns samma chans som i andra ämnen på vare sig FHS eller andra lärosäten att ämnet, som är i starkt behov av en rationell uppbyggnad och utveckling, kan byggas upp och utvecklas på ett optimalt sätt.

Möjligen har ämnet krigsvetenskap många fiender på FHS som gärna ser att det försvinner, eftersom man då tror att det blir mer resurser till övriga ämnen – eller rättare sagt till det egna ämnet. Men krigsvetenskapen är och förblir under överskådlig tid FHS absolut viktigaste ämne som inte får fortsätta vare sig misshandlas av omgivningen eller ledas av personer som har

bristande eller obefintliga kunskaper om den verksamhet de är satta att leda. Ämnet måste – helt enkelt – ges samma chans som andra ämnen, inte bara vid FHS utan även vid andra svenska högskolor och universitet, att etableras och vidareutvecklas på ett rationellt sätt.

Avslutning

I den här artikeln har vi diskuterat i vilken utsträckning det finns möjligheter att bedriva högskolemässig utbildning och forskning i ämnet krigsvetenskap vid FHS. Svaret är, som framgått, att möjligheterna i dagsläget existerar i mycket liten utsträckning. Ämnet är outvecklat, lärarkompetensen bristande och forskningsmiljön undermålig. Endast en av tre professurer är tillsatta, endast fem lärare av cirka 80 är sakkunnigprövade i ämnet och endast 11 av lärarna har genomgått forskarutbildning. En mycket stor del av den krigsvetenskapliga forskningen utförs av personal som saknar forskarutbildning och utan handledning av personal med handledarkompetens (docenter eller professorer).

Vidare är forskningsanknytningen i utbildningen fortsatt mycket svag. Endast cirka hälften av lärandemålen i kurserna på avancerad nivå når upp till de krav som ställs i högskolans regelverk enligt vår bedömning. Endast cirka en tredjedel av litteraturen som används på kurserna håller hög vetenskaplig kvalitet. Endast i undantagsfall är forskarutbildade lärare kursansvariga eller examinatorer på kurserna och ingen av de sakkunnigprövade lärarna har sådana uppdrag. Inte heller har någon av de forskarutbildade lärarna någon nyckelposition (avdelningschef, sektionschef, studierektor) i organisationen. Detta är, sammantaget, ett egendomligt sätt att förvalta

det uppdrag som getts av statsmakterna i lagar och förordningar.

Allt detta har tidigare påpekats och lösningarna är lika enkla nu som då: Anställ forskarutbildade lärare (lektorer och professorer) som genomgått relevant sakkun- nigrövning, ge dessa makten över forsk- ningen och utbildningen och utforma en ändamålsenlig ledningsstruktur. Det är obegripligt att nästan ingenting verkar ha gjorts i den riktningen sedan FHS inrätta- des som högskola 2008.

Lika obegripligt är det att FHS främsta strategiska mål just nu verkar vara att er- hålla examensrätt på forskarnivå och allt- så rätt att bedriva egen forskarutbildning. Detta är visserligen alla högskolors ytters- ta dröm, men på ett lärosäte där forskar- utbildning inte anses meriterande för per- sonalen i vare sig utbildningen eller forsk- ningen, i det viktigaste av skolans ämnen, är det svårt att förstå vad man ska ha fors- karutbildning till.

Även om det ligger utanför denna upp- sats syften att undersöka orsakerna till det vi kommit fram till tar vi oss friheten att spekulera. Vi tror att den främsta orsaken till alla dessa egendomligheter är attityd- problem, att forskarutbildning helt enkelt inte anses vara meriterande för personalen inom ämnet. Skolledningen anser uppen- barligen inte heller att en institutionschef vid FHS ska vara forskarutbildad. Ett krav på chefen är dock att ha varit regements- eller flottiljchef!²¹ Att skolans styrelse inte kräver att de som är satta att leda högsko- leverksamheten under rektor åtminstone har någon insikt om den akademiska ut- bildning och forskning som sorterar under deras ansvar borde bekymra dem som givit FHS uppdraget.

Håkan Edström är överstelöjtnant och fil dr i statsvetenskap. Han är gästforskare vid bl a Uppsala Universitet. Magnus Petersson är professor i modern historia och tjänst- gör vid Institut for Forsvarsstudier i Oslo.

Noter

1. Bergström, Lars; Landerholm, Henrik och Larsson, Garry: "Vi har redan gjort hemläxan", *Universitetsläraren*, nr 20, 2007.
2. *Utvärdering av Försvarsmaktens och Försvarshögskolans doktorandprogram*, Försvarsmakten, skrivelse 2012-04-04, beteckning 19110: 56230, Stockholm 2012.
3. Det ska här sägas att krigsvetenskapsämnet vid FHS har diskuterats i denna tidskrift förr, men utifrån andra infallsvinklar. Ett exempel är Christiansson, Magnus: "Svensk krigsvetenskap – i går, i dag och i morgon", *KKrVAHT*, 4. häftet, 2012.
4. Jfr Högskolelag (1992:1434), 1. Kap, 1–3 §§.
5. Eriksson, Mats: "Fuskande forskare får leda forskning igen", *Sveriges Radio* 2009-10-21, <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=3181281> (2013-01-27). Hanteringen av skandalen med den sk Rosengårdsrapporten 2009 bidrog ytterligare till att FHS inte framstod som en högskola som värnade redlighet i forskning. Se t ex Habul, Kenan: "Säpochefen säger Rosengårdsrapport", *Sydsvenskan* 2009-06-13.
6. Högskolelag (1992:1434), 1. Kap, 8, 9 och 9a §.
7. *Förordning (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor*.
8. HF (1993:100).
9. Se, exempelvis, Ramsden, Paul: *Learning to teach in higher education*, Routledge Falmer, London, 2003.
10. Se Bjereld, Ulf; Demker, Marie och Hinnfors, Jonas: *Varför Vetenskap? Om vikten av problem och teori i forskningsprocessen*, Studentlitteratur, Lund 2009; Elmgren, Maja och Henriksson, Ann-Sofie: *Universitetspedagogik*, Norstedts, Stockholm 2010; Jank, Werner och Meyer, Hilbert: "Sambandet mellan didaktisk teorikunskap och handlingskompetens" i Uljens, Michael (red): *Didaktik*, Studentlitteratur, Lund 1997 och op cit, Ramsden, Paul, se not 9.
11. "Database for statistikk om høgre utdanning", Norsk Samfunnsvitenskapelig Datateneste, <http://dbh.nsd.uib.no/kanalert/hjelp.do> (2012-11-12).
12. Brommesson, Douglas och Erlingsson, Gissur O. "Vad krävs i praktiken för att bli docent?" *Ekonomisk debatt*, nummer 3, 2012, årgång 40.
13. Op cit, Bjereld m fl; Elmgren och Henriksson; Jank och Meyer, se not 10 och Ramsden, Paul, se not 9.
14. Op cit, Elmgren och Henriksson, se not 10, s 211.
15. I mars 2013 var antalet studerande vid OP 2010-13 105 studenter, vid OP 2011-14 102 studenter, vid OP 2012-15 93 studenter samt vid SU 2012-13 66 studenter. Antalet studerande vid HSU 2012-14 var 74 studenter.
16. Jfr op cit, Bergström m fl, se not 1.
17. *Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende anslag 1:7*, Försvarsdepartementet, Regeringsbeslut 2012-12-13. Se departementsskrivelserna Fö2012/113/ESL, Fö2012/1974/MFU samt Fö2012/2188/ESL.
18. *Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende Försvarshögskolan*, Utbildningsdepartementet, Regeringsbeslut 2012-12-13. Se departementsskrivelserna U2012/983,6899/UH, U2012/6996/SAM samt U2012/7055/UH.
19. En central fråga, som vi valt att inte gå in på här, är också *vad* forskningen har lett till, dvs vilken produktivitet de forskande lärarna inom krigsvetenskap har. Troligen är den inte hög med tanke på att inte ens FHS spetsforskare, docenterna och professorerna, uppvisar vad som kan anses vara god produktivitet. Se Hörte, Sven Åke: *Nulägesanalys och kravinventering inför framtida ansökan från Försvarshögskolans om tillstånd att utfärda examina på forskarnivå*, rapport daterad 2012-06-01.
20. Den relativa fördelningen bygger på fördelningen av de 98 794 kategoriserbara timmarna. Ytterligare 2 304 timmar har fördelats men eftersom de individer som erhållit dessa timmar inte kunnat kategoriseras än så har de ej beaktats i den totala sammanställningen.
21. "Chef för Militärvetenskapliga institutionen", Försvarshögskolan, <http://www.fhs.se/sv/om-forsvarshogskolan/jobba-hos-oss/2012/chef-for-militarvetenskapliga-institutionen> (2013-01-27). Se även Arvidsson, Claes: "Högskolekunskap meriterande på FHS", <http://blog.svd.se/ledarbloggen/2013/01/23/hogskolekunskap-meriterade-pa-fhs> (2013-01-27).